

Georg Baselitz och hans relation till de svenska konstnärerna Carl Fredrik Hill, Ernst Josephson och August Strindberg.

Tanken med den aktuella utställningen på Kalmar Konstmuseum är att visa på den tyske konstnären Georg Baselitz (f. 1938) relation till de svenska konstnärerna Carl Fredrik Hill (1849-1911), Ernst Josephson (1851–1906) och August Strindberg (1849-1912). Baselitz tillhör en av centralgestalterna inom tysk efterkrigskonst och har haft stor betydelse för senare generationer konstnärer, inte minst i Tyskland. Idag utgör han en självklar referenspunkt i den europeiska kulturhistorien.

Baselitz koppling till Hill, Josephson och Strindberg går att spåra tillbaka till tidigt 1960-tal. Sedan dess har han vid åtskilliga tillfällen, och på olika sätt, återkommit till de tre svenska konstnärerna. Han har bland annat köpt verk till sin egen samling och publicerat en bok om Hills konstnärskap. Baselitz intresse för Hill, Josephson och Strindberg handlade initialt om konstnärer som gått sin egen väg. En följd av att han själv, precis som många andra tyska konstnärer i hans generation, befann sig i en svårbemästrad situation efter andra världskriget i att tillhöra en kultur vars symboler och referenser i mångt och mycket komprometterats av nationalsocialismen – ett kulturellt trauma, och för Baselitz en känsla av utanförskap. Några konstnärer försökte undslippa det tyska kulturella oket genom att söka sig bort, exempelvis till popkonsten. Påfallande många tyska konstnärer släppte dock aldrig kontakten med sin kulturhistoria, vilket kanske inte heller var möjligt. Istället försökte man ta sig an sin historia, hur besvärlig denna än var. Det var i detta läge, tidigt 1960-tal, som Baselitz började studera konstnärer som själva verkade i ett utanförskap, men med tiden utvecklade något personligt, samtidigt anknyttades till en kulturhistorisk referensapparat. Han stötte på Hill, Josephson och Strindberg, vars konstnärskap bidrog till att Baselitz fann en egen väg att gå vidare med. Att de två förstnämndas verk delvis var tillkomna i det som betecknas som sjukdomsperioder, var inte något som var av avgörande betydelse för Baselitz.

Baselitz släktskap med de tre konstnärskapen kan skönjas på flera plan: motivval, komposition och utförande. I motivvalen förekommer ofta män, naturen spelar stor roll, många gånger refererar motiven gärna till historiska händelser som fått en slags arkaisk användning, som hos Josephsons persongalleri med teckningar som *Njord*, *Domalder* eller *Odins intåg i Sverige*. Släktskapet förstärks också av kompositionen, där landskapet och träden ofta har avgörande betydelse, eller av kropparnas gestaltningar, något som framför allt återfinns i detaljer såsom utformandet av fötter. Dessutom använder de alla sig av en betydande dramatik i kompositionen.

Som nämnts är det inte bara i kompositionen och i motivet samband finns att hitta, utan även i själva utförandet. Både penseldrag och teckning vittnar om en snabbhet, energi och attityd som förstärker dramatiken i verken. Baselitz måleri är fysiskt. Dramatiken i hans måleri återfinns främst hos Strindberg, men stundtals även hos Josephson. Exempelvis är Josephsons oljeskiss till *skiss till näcken* (1905) utförd med en högre grad av fysikalitet och direktet, även om de olika slutversionerna av *Näcken* är lite mer tillrättalagda. I en intervju med Donald Kuspit nämner Baselitz att aggressiviteten kommer från upplevelsen att bli (tvångs)förflyttad, att hamna mitt i ett trauma som hans egen generation var oskyldig till, men

ändå fick sona för. Även sökandet efter en väg ut ur eländet genom att behandla sin historia gav upphov till en stark energi. Och denna energi tog sig fysisk form i måleriet.

Det var inte bara Baselitz som anammade sin komplexa tyska historia, utan även en rad andra konstnärer som Joseph Beuys, Anselm Kiefer eller A.R. Penck. Förhållningssättet har tagits vid av senare generationers konstnärer som Neo Rauch, Jonathan Meese och Norbert Bisky. En stor skillnad mellan tysk och svensk konst idag, kommer i min mening inte endast från skiftande ekonomiska och sociopolitiska utgångspunkter efter andra världskriget, utan består lika mycket av att merparten tyska konstnärer aldrig förlorat kontakten med sin kulturella tradition och sitt kulturella referenssystem. Åtskilliga tyska samtidskonstnärer, använder sig frikostigt av referensmaterial från den nationella kulturhistorien. Att bruka sådana referenser är fortfarande både möjligt och uppskattat i tysk samtidskonst eftersom det där fortfarande existerar en relativt bred kunskap om det kulturella arvet. Baselitz påtalar ofta för sina elever vikten av att utgå från sig själv, sin egen historia, sin generation när det gäller att finna sitt eget konstnärskap.

Sverige kunde som officiellt neutralt land lugnt lägga krigsåren till handlingarna. De realpolitiska förändringarna av Sveriges attityd till Tyskland efter andra världskriget fick dock betydande konsekvenser inom kulturen. Förbindelserna med Tyskland skulle gömmas undan i det kollektiva minnet. Efter kriget skedde ett paradigmskifte inom den svenska kulturen, från att tidigare ha varit starkt förbundet med ett tyskspråkigt kulturområde, till att bli en av de mest anglosaxifierade staterna i Europa. Redan 1946 skiftade de svenska skolorna från tyska till engelska som första främmande språk i språkundervisningen. Det uppstod något av ett kulturellt vakuum, som en konsekvens av den snabba transformationen, och i förlängningen innebar det att Sverige, till skillnad från Tyskland, förlorade kontakten med en stor del av sitt kulturella arv och referenssystem, varav flera gemensamma nämnare alltså finns i den tyskspråkiga kultursfären. Man skulle kunna argumentera för att svensk kultur och konstliv har blivit fattigare, kanske till och med amputerat, som en följd av den egenhändiga uppsägningen av en betydande del av sitt kulturarv.

Detta öppnar upp för en annan aspekt av utställningen, nämligen den att Baselitz verk kan ses som tolkningar av tre betydande svenska konstnärers arbete. En stor del av det referenssystem som Hill, Josephson och Strindberg var kopplade till, inte minst den senare, är idag bortglömt, och i vissa avseenden icke existerande. Baselitz konst kan ge oss perspektiv på vår egen kulturhistoria, då han i många fall har mer gemensamt med det referenssystem som de tre svenska konstnärerna förhöll sig till då de verkade, än vad den svenska konsten generellt står idag. Det finns förvisso samband mellan enskilda nutida svenska konstnärer och de tidigare, men utgör inte en generell bild. Och det bör påtalas att det tog lång tid för både Hill och Strindberg att inkorporeras i en svensk konsthistoria som betydande konstnärer. Vår förhoppning är att utställningen ger nya tolkningsmöjligheter och infallsvinklar fungerande åt två håll. Dels att ingångar ges till Georg Baselitz konstnärskap utifrån de svenska konstnärerna Carl Fredrik Hill, Ernst Josephson och August Strindberg, som alla har haft en stor betydelse för hans eget arbete. Dels att Baselitz verk fungerar som samtida tolkningar över de tre svenska konstnärernas konstnärskap, vilka representerar en betydande period inom den svenska konsthistorien; att hans verk kan agera länk mellan den tidigare svenska

konsthistorien och ett vidare europeiskt sammanhang. I min mening återför nämligen Baselitz verk ett försvunnet referenssystem. När hans verk ställs mot Hills, Josephsons och Strindbergs fylls ett glapp i förståelsen mellan å ena sidan de tre svenska konstnärernas verk och å andra sidan den kulturhistoria utifrån vilken de tillkom. Baselitz arbete fungerar på så sätt som nycklar till något som gått oss förlorat.

Slutligen vill jag tacka Galleri Bo Bjerggaard, Köpenhamn, för all hjälp när det gäller inlån av Georg Baselitz. Jag vill även tacka Malmö Konstmuseum, Nationalmuseum, Nordiska Museet och Prins Eugens Waldemarsudde för deras utlån.

Martin Schibli

curator